

MATERIAŁY SZKOLENIOWE

Karolina Klaczak¹

Palenie wyrobów tytoniowych na balkonie przynależnym do lokalu mieszkalnego jako przykład realizacji znamion art. 51 § 1 k.w.

Streszczenie

Artykuł dotyczy możliwości zastosowania art. 51 § 1 k.w. do częstych w praktyce przypadków palenia wyrobów tytoniowych na balkonie w budynku wielomieszkaniowym, co oddziałuje na sąsiednie lokale mieszkalne. Zdaniem autorki, opartym na ustawie o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych i regulacjach prawa cywilnego, takie zachowanie jest bezprawne i może zostać uznane za wybryk, co może rodzić odpowiedzialność za wymienione wykroczenie.

Słowa kluczowe

Prawo karne, prawo wykroczeń, zakłócanie spokoju publicznego, zakłócanie spoczynku nocnego, wyroby tytoniowe.

Odpowiedzialności z art. 51 § 1 k.w. podlega ten, kto krzykiem, hałasem, alarmem lub innym wybrykiem zakłóca spójność, porządek publiczny, spoczynek nocny albo wywołuje zgorzenie w miejscu publicznym.

¹ Karolina Klaczak, aplikantka adwokacka Krakowskiej Izby Adwokackiej.

W doktrynie prawa wykroczeń uznaje się, że art. 51 § 1 k.w. ma na celu chronić porządek publiczny (stan równowagi psychicznej grup i zbiorowości społecznych), w tym spokój publiczny (stan panowania nad uczuciami i emocjami członków społeczeństwa), spoczynek nocny² (przykładowo, choć nie wyłącznie, niezakłócony sen³) i obyczajność⁴. Czynność sprawcza została ujęta alternatywnie i obejmuje krzyk, hałas, alarm i inny wybryk⁵. Wskazane zachowania mają prowadzić do skutku w postaci zakłócenia spokoju, porządku publicznego, spoczynku nocnego lub wywołania zgorzenia w miejscu publicznym⁶. O zakłóceniu można mówić w przypadku wywołania niepokoju, zamieszania naruszającego ustalony porządek, normy współżycia społecznego, naturalny bieg spraw, co w dalszej kolejności prowadzi do oburzenia, podenerwowania lub zgorzenia⁷. Sąd Najwyższy stwierdził, iż „Zakłócenie porządku publicznego to wywołanie stanu, który w danym miejscu, czasie i okolicznościach, zgodnie z przyjętymi zwyczajami i obowiązującymi przepisami, uważa się za nienormalny i który, w obiektywnym odbiorze, odczuwany jest jako utrudnienie lub uniemożliwienie powszechnie akceptowanego sposobu zachowania się w miejscach dostępnych dla bliżej nieokreślonej liczby osób. Natomiast zakłócenie spokoju publicznego to naruszenie równowagi psychicznej ludzi, powodujące negatywne przeżycia psychiczne nieoznaczonych osób, powstające z bezpośredniego oddziaływania na organy zmysłów”⁸. Nie można utożsamiać spokoju publicznego ze spokojem w miejscu publicznym, gdyż to pierwsze pojęcie odnosi się do równowagi

² Zwyczajowo uznaje się, że tzw. cisza nocna obowiązuje w godz. 22.00–6.00, przy czym nie sposób wykluczyć odmiennego uregulowania tej kwestii np. w ramach określonej wspólnoty mieszkaniowej. Również w ustawodawstwie można odnaleźć przypadki odstępstw od tej reguły, np. za pracę w porze nocnej uznaje się pracę w godzinach 21.00–7.00 (art. 151⁷ § 1 k.p.); zob. szerzej J. Wilk, Pojęcie ciszy nocnej. Glosa do wyroku NSA z dnia 14 maja 2014 r., sygn. II OSK 3116/13, LEX/el. 2015.

³ Zob. rozważania M. Budyn-Kulik, (w:) P. Daniluk (red.), Kodeks wykroczeń. Komentarz, Legalis 2019, komentarz do art. 51, nb 7, która podkreśla, że hałas w nocy może prowadzić do zakłócenia spoczynku nocnego w rozumieniu art. 51 § 1 k.w. również wtedy, gdy pokrzywdzony nie śpi.

⁴ S. Krajnik, (w:) J. Lachowski (red.), Kodeks wykroczeń. Komentarz, LEX 2021, komentarz do art. 51, teza 2.

⁵ Na temat znaczenia wymienionych pojęć zob. np. W. Jankowski, (w:) T. Grzegorzczak (red.), Kodeks wykroczeń. Komentarz, LEX 2013, komentarz do art. 51, teza 2; S. Krajnik, (w:) Kodeks..., komentarz do art. 51, teza 4; R. Krajewski, Wykroczenia wybryku i nieobyczajnego wybryku, Przegląd Sądowy 2010, nr 11–12, s. 118; P. Daniluk, O wykroczeniu z art. 51 § 1 kodeksu wykroczeń (w związku z wyrokiem SN z dnia 30 stycznia 2018 r., sygn. IV KK 475/17), Państwo i Prawo 2019, nr 1, s. 42–43.

⁶ Zob. R. Krajewski, Wykroczenia..., s. 119–120.

⁷ Tak wyrok SR dla Warszawy–Śródmieścia w Warszawie z dnia 16 maja 2019 r., sygn. XI W 3276/17, LEX nr 2693431.

⁸ Wyrok SN z dnia 2 grudnia 1992 r., sygn. III KRN 189/92, LEX nr 162227.

psychicznej nieoznaczonego kręgu osób, niezależnie od ich położenia⁹. Dla wystąpienia skutku charakteryzującego czyn z art. 51 § 1 k.w. wystarczające jest, by zakłócenie odnosiło się potencjalnie do wielu osób, choć faktycznie doświadczyła go tylko jedna¹⁰. Wykroczenie to można popełnić umyślnie z zamiarem bezpośrednim lub wynikowym¹¹.

W rozumieniu społecznym uznaje się, że przepis ten typizuje wykroczenie „zakłócenia ciszy nocnej” i to wyłącznie w odniesieniu do nadmiernego hałasu. Prosta analiza językowa przywołanej regulacji nie pozostawia wątpliwości, że zakres zastosowania normy osadzonej w art. 51 § 1 k.w. jest znacznie szerszy i dotyczy nie tylko zachowań podejmowanych w porze nocnej, ale też zachowań niepowodujących hałasu („inny wybryk”). Kwestia ta rzadko jest poruszana w piśmiennictwie i orzecznictwie, dlatego warto się do niej odnieść w pewnym wybranym aspekcie. Chodzi mianowicie o możliwość zrealizowania znamion art. 51 § 1 k.w. poprzez palenie wyrobów tytoniowych przez konkretną osobę, co generuje nieprzyjemny i trujący dla otoczenia zapach. W praktyce sytuacja ta jest szczególnie kontrowersyjna w odniesieniu do budynków wielomieszkaniowych, gdzie sprawca korzysta z tych wyrobów na własnym (przynależnym do jego¹² mieszkania), co jednocześnie wywołuje oddziaływanie dotykające sąsiednie lokale mieszkalne zajmowane przez osoby niepalące.

Palenie papierosów przez sąsiada może spotkać się z negatywną reakcją innych mieszkańców, co wiąże się z powstaniem skutku w postaci zakłócenia spokoju publicznego czy spoczynku nocnego, jeśli ma to miejsce w porze nocnej. Samo powstanie skutku nie oznacza jednak realizacji znamion z art. 51 § 1 k.w., ponieważ musi być on spowodowany poprzez wykorzystanie jednej z czynności sprawczych określonych w art. 51 § 1 k.w.¹³ W omawianym przypadku wchodzi w grę wyłącznie „inny wybryk”. Jest to zachowanie odbiegające od przyjętych norm postępowania w określonej sytuacji, wywołujące

⁹ M. Grudecki, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2018 r., sygn. IV KK 475/17, *Paestra* 2018, nr 10, s. 87–88.

¹⁰ Wyrok SN z dnia 22 maja 2019 r., sygn. IV KK 219/18, LEX nr 2671214; por. odmienny (ale tylko w odniesieniu do spokoju publicznego) pogląd P. Daniela, *O wykroczeniu...*, s. 44–47, który trudno zaakceptować, ponieważ prowadziłby do sytuacji, gdy np. o realizacji znamion art. 51 § 1 k.w. w przypadku budynku wielomieszkaniowego złożonego z kilkudziesięciu mieszkań można byłoby mówić dopiero, gdy działania jednego z lokatorów dotknęłyby całą społeczność objętą wspólnotą lokatorską. Nie doszłoby także do realizacji znamion, gdy sprawca działa w tzw. bliźniaku, ponieważ odbiorcą jego zachowania jest pojedynczy sąsiad zamieszkujący drugą część budynku. Wystarczające jest zatem wystąpienie skutku opisanego w art. 51 § 1 k.w. w odniesieniu do jednej osoby (co do niej skutek ten ma charakter rzeczywisty, a nie potencjalny).

¹¹ S. Krajnik, (w:) *Kodeks...*, komentarz do art. 51, teza 6.

¹² Abstrahując od tytułu prawnego korzystania z tego lokalu (np. własność, najem itp.).

¹³ P. Kozłowska-Kalisz, (w:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, LEX 2009, komentarz do art. 51, teza 4.

negatywną ocenę u odbiorców¹⁴. W doktrynie i orzecznictwie wskazuje się, że zachowanie sprawcy w sensie przedmiotowym powinno stanowić obiektywnie zauważalne, rażące naruszenie norm współżycia społecznego, a w sensie podmiotowym sprawca ma umyślnie okazać lekceważenie dla tych reguł¹⁵. Zachodzi pytanie, czy przesłanki te spełnia palenie wyrobów tytoniowych na własnym balkonie, pomimo sprzeciwu zgłaszanego przez innych mieszkańców konkretnego budynku.

Oceniając, czy zakres karalności z art. 51 § 1 k.w. obejmuje wskazaną sytuację należy wyjść od tego, czy jest ona objętą normą sankcjonowaną zakazującą lub nakazującą podejmowanie przez obywateli określonych zachowań w konkretnych sytuacjach. Zgodnie z art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych¹⁶, ochrona zdrowia przed następstwami używania tytoniu realizowana jest przez kształtowanie polityki zdrowotnej, ekonomicznej i społecznej, do której należy ochrona prawa osób niepalących do życia w środowisku wolnym od dymu tytoniowego, pary z papierosów elektronicznych i substancji uwalnianych za pomocą nowatorskich wyrobów tytoniowych. Wskazana regulacja jednoznacznie świadczy o tym, że polski porządek prawny przyznaje osobom niepalącym uprawnienie do życia w środowisku, w którym nie występuje dym tytoniowy. Jest to uzasadnione oczywistą szkodliwością używania tytoniu, która dotyczy nie tylko czynnych, ale również biernych palaczy. Łączy się z tym cywilnoprawna ochrona dóbr osobistych, w tym zdrowia (art. 23 k.c.), których naruszenie rodzi określone roszczenia poszkodowanego (art. 24 § 1 k.c.). W orzecznictwie sądów cywilnych nietrudno odnaleźć zresztą przypadki, w których za bezprawne, mając na względzie ochronę dóbr osobistych (zdrowie, godność), uznawano poddawanie osoby niepalącej wpływowi dymu tytoniowego¹⁷.

Polskie prawo nie zabrania używania tytoniu, jednakże nie może zmuszać osób niepalących do ponoszenia konsekwencji wyborów życiowych w tym zakresie podejmowanych przez inne osoby. Skoro ustawa tytoniowa wprowadza generalny zakaz palenia wyrobów tytoniowych w przestrzeniach

¹⁴ T. Bojarski, (w:) T. Bojarski (red.), Kodeks wykroczeń. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2021, komentarz do art. 51, teza 3; por. S. Krajnik, (w:) Kodeks..., komentarz do art. 51, teza 4; M. Bojarski, W. Radecki, Kodeks wykroczeń. Komentarz, Legalis 2019, komentarz do art. 51, nb 1.

¹⁵ Wyrok SN z dnia 30 września 2002 r., sygn. III KKN 327/02, Legalis nr 356010; M. Bojarski, W. Radecki, Kodeks..., komentarz do art. 51, nb 6; R. Krajewski, Wykroczenia..., s. 116–117; zob. również P. Daniluk, O wykroczeniu..., s. 47–52. Krytycznie na temat przesłanki podmiotowej wypowiada się M. Budyn-Kulik, (w:) Kodeks..., komentarz do art. 51, nb 13 i P. Daniluk, O wykroczeniu..., s. 53–55.

¹⁶ Dz. U. z 2021 r., poz. 276, dalej: ustawa tytoniowa.

¹⁷ Wyrok SA w Krakowie z dnia 7 czerwca 2013 r., sygn. I ACa 425/13, LEX nr 1477132; wyrok SA w Krakowie z dnia 18 grudnia 2015 r., sygn. I ACa 1352/15, LEX nr 1993111; wyrok SA w Katowicach z dnia 13 lipca 2018 r., sygn. V ACa 535/17, LEX nr 2531758.

i pomieszczeniach, które upraszczając można generalnie określić jako miejsca publiczne (art. 5 ustawy tytoniowej), to tym bardziej prawo to pozostaje aktualne w odniesieniu do lokalu mieszkalnego zajmowanego przez tzw. biernego palacza. Art. 140 k.c. przyznaje mu bowiem prawo do wyłącznego korzystania ze swojej rzeczy w postaci nieruchomości lokalowej. Granice tego prawa wyznaczone są przez ustawy i zasady współżycia społecznego. W przypadku najemcy do ochrony jego prawa do używania lokalu stosuje się odpowiednio przepisy o ochronie własności (art. 690 k.c.).

Podkreślić przy tym należy, że brak jest normy prawnej zobowiązującej osoby niepalące do znoszenia używania tytoniu przez inne osoby. Zapewnieniu równowagi w tym zakresie służy np. wyznaczenie palarni w miejscach publicznych (art. 5a ustawy tytoniowej). W przypadku zamieszkiwania w budynku wielomieszkaniowym takiej możliwości na ogół nie ma, zaś osoby palące korzystają ze swoich balkonów lub palą wewnątrz mieszkania, co naraża jednak innych lokatorów na wpływ dymu tytoniowego wydostającego się z instalacji wentylacyjnej. Trzeba w tym miejscu podkreślić, że, jak wynika z badań sondażowych, tylko 26% Polaków pali papierosy¹⁸. Normą w społeczeństwie jest zatem niepalenie papierosów i to zachowania osób palących powinny być dostosowane do postępowania reszty obywateli.

Zgodnie z art. 144 k.c., właściciel nieruchomości powinien przy wykonywaniu swego prawa powstrzymać się od działań, które by zakłócały korzystanie z nieruchomości sąsiednich ponad przeciętną miarę, wynikającą ze społeczno-gospodarczego przeznaczenia nieruchomości i stosunków miejscowych. Przekroczenie przeciętnej miary w zakłóceniu korzystania z nieruchomości może prowadzić do powstania roszczenia negatoryjnego (art. 222 § 2 k.c.). Zachodzi pytanie co oznacza „przeciętna miara” w przypadku emisji polegającej na emitowaniu dymu papierosowego do wnętrza lokalu mieszkalnego¹⁹ zajmowanego przez osobę niepalącą. Biorąc pod uwagę, że art. 3 pkt 1 ustawy tytoniowej nie określa ograniczeń w prawie do życia w środowisku wolnym od dymu tytoniowego uznać należy, że jakkolwiek przypadek emisji dymu papierosowego do lokalu zajmowanego przez osobę niepalącą stanowi przekroczenie przeciętnej miary w korzystaniu z nieruchomości. Polska ustawa tytoniowa nie stawia bowiem wyżej interesu osoby palącej niż prawa osoby niepalącej.

Może się wydawać, że przedstawiony punkt widzenia jest daleko idący. Warto jednak odnotować jeden z judykatów SN dotyczący emisji związanych z hałasem i zanieczyszczeniami: „Treść art. 144 w zw. z art. 222 § 2 KC pozwala na nałożenie na właściciela nieruchomości, z której pochodzą negatywne oddziaływania, nie tylko obowiązku całkowitego zaprzestania

¹⁸ Zob. komunikat z badań CBOS nr 104/2019, https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_104_19.PDF (dostęp 28 sierpnia 2022 r.).

¹⁹ Czy też na balkon tego lokalu.

działań stanowiących źródło emisji, ale także nałożenia na niego takich obowiązków, które doprowadzą do „powrotu” zakłóceń w granice przeciętnej miary, a więc dozwolonego negatywnego oddziaływania na nieruchomości sąsiednie²⁰. Sąd Najwyższy uznał zatem, że nie ma przeszkód do zobowiązania sprawcy emisji do całkowitego zaprzestania działań, które te emisje powodują. Dodać należy, że wspomniany wyrok zapadł w odniesieniu do zakładu produkcyjno-handlowego, stanowiącego przecież źródło zarobku dla określonej liczby osób, co ma o wiele większe znaczenie społeczne niż upodobania i nawyki osoby używającej wyrobów tytoniowych, która zresztą może realizować swój nałóg bez przeszkód w innych warunkach niż na balkonie (np. podczas spaceru).

W przypadku najemcy lokalu art. 683 k.c. nakłada na niego obowiązek stosowania się do porządku domowego, o ile nie jest on sprzeczny z uprawnieniami wynikającymi z umowy; powinien również liczyć się z potrzebami innych mieszkańców i sąsiadów. Obowiązek ten istnieje niezależnie od regulaminu porządku domowego i „wynika z ogólnych reguł właściwego postępowania względem ludzi”²¹. Jeżeli najemca lokalu wykracza w sposób rażący lub uporczywy przeciwko obowiązującemu porządkowi domowemu albo przez swoje niewłaściwe zachowanie czyni korzystanie z innych lokali w budynku uciążliwym, wynajmujący może wypowiedzieć najem bez zachowania terminów wypowiedzenia (art. 685 k.c.).

Nie można zapominać, że niezależnie od powyższego art. 344 § 1 k.c. przewiduje ochronę posiadania, które może być naruszone poprzez zakłócenie posiadania polegające na wtargnięciu w sferę władztwa posiadacza bez pozbawiania go władztwa nad posiadaną rzeczą. Dochodzi wówczas do naruszenia spokoju posiadacza²².

Przebieg wskazanych regulacji wskazuje, że bezprawność zachowania lokatora palącego wyroby tytoniowe na balkonie zajmowanego przez siebie lokalu (niezależnie od tytułu prawnego) przez co naraża sąsiadów na szkodliwe oddziaływanie dymu tytoniowego wynika nie tylko z ustawowych założeń polityki antytytoniowej państwa polskiego, ale również z ogólnych regulacji prawa cywilnego, zarówno tych chroniących dobra osobiste jednostki, jak i związanych z uprawnieniami o charakterze prawnorzeczowym. Bez znaczenia pozostaje kwestia, czy balkon w danym przypadku ma status części składowej

²⁰ Wyrok SN z dnia 14 maja 2002 r., sygn. V CKN 1021/00, Legalis nr 81791.

²¹ A. Biały, (w:) M. Fras, M. Habdas (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Zobowiązania. Część szczególna (art. 535–764(9)), LEX 2018, komentarz do art. 683, teza 4; zob. też wyrok SN z dnia 25 kwietnia 1980 r., sygn. III CRN 41/80, LEX nr 8228.

²² J. Kosińska, (w:) M. Fras, M. Habdas (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II. Własność i inne prawa rzeczowe (art. 126–352), LEX 2018, komentarz do art. 344, teza 2; zob. też wyrok SO w Gdańsku z dnia 30 września 2011 r., sygn. III Ca 630/11, LEX nr 1714065.

konkretnego lokalu mieszkalnego czy też element nieruchomości wspólnej²³. Realizacja znamion art. 51 § 1 k.w. wynika bowiem z tego, że sprawca swoim zachowaniem w bezprawny sposób oddziałuje na sytuację innych osób, które sobie tego nie życzą i co zakłóca ich spokój (narusza równowagę psychiczną, powodując negatywne przeżycia psychiczne), a ponadto prawo do ochrony ich zdrowia w miejscu, w którym powinny czuć się one całkowicie bezpieczne, tj. w miejscu ich zamieszkania. To odróżnia omawianą sytuację od przypadków, gdy osoba niepaląca jest narażona na oddziaływanie dymu tytoniowego w miejscu publicznym. W takich miejscach musi się bowiem liczyć z tym, że będzie narażona na działanie tytoniu, gdyż pełna ochrona w takich wypadkach jest po prostu niemożliwa. Niemniej, skoro w licznych miejscach publicznych ustawodawca przyznaje ochronę przed następstwami używania tytoniu, to tym bardziej takiej ochrony należy oczekiwać w prywatnych mieszkaniach znajdujących się w budynkach wielomieszkaniowych.

Niedostosowanie się przez sprawcę do norm prawnych wynikających w tym przypadku z norm społecznych (zasad współżycia społecznego) prowadzi do zakłócenia spokoju publicznego, a jeśli ma miejsce w porze nocnej, również do zakłócenia spoczynku nocnego. Nie powinno budzić wątpliwości, że prawo do spokojnego snu jest zakłócone nie tylko przez alarmy, hałasy itp., ale też emitowanie szkodliwych dymów i substancji trujących, które przenikają do wnętrza pomieszczeń zajmowanych przez osoby niepalące i prowadzą do naruszenia ich prawa do wypoczynku²⁴. Zakłócenie spoczynku nocnego może polegać również na uniemożliwieniu choćby jednej osobie korzystania z tego uprawnienia, przy czym odpoczynek niekoniecznie musi oznaczać sen. Nie ma również znaczenia, czy w rzeczywistości sen został przerwany czy też nie, ponieważ sen nie jest wyłączną formą wypoczynku²⁵. Dodać należy, że do wypełnienia znamion omawianego wykroczenia mogą prowadzić również podejmowane w porze nocnej zachowania generalnie uznawane za obojętne (np. przestawianie mebli, wiercenie w ścianie, gra na instrumencie itp.)²⁶.

²³ Dominuje pogląd, że balkon służący do wyłącznego użytku osób zajmujących dany lokal stanowi jego część składową, natomiast elementy zewnętrzne balkonu stanowią element nieruchomości wspólnej (tak np. wyrok SA w Katowicach z dnia 20 września 2016 r., sygn. I ACa 163/16, LEX nr 2137007; wyrok SA w Warszawie z dnia 10 grudnia 2015 r., sygn. VI ACa 1705/14, LEX nr 2022436; wyrok SA w Gdańsku z dnia 24 czerwca 2008 r., sygn. I ACa 1190/07, LEX nr 524869; uchwała SN z dnia 7 marca 2008 r., sygn. III CZP 10/08, LEX nr 348085).

²⁴ Jako wybryk stanowiący podstawę odpowiedzialności z art. 51 § 1 k.w. w doktrynie podawano np. rozpylenie lub rozsypanie substancji drażniących lub cuchnących (W. Jankowski, (w:) Kodeks..., komentarz do art. 51, teza 2; B. Kurzępa, Kodeks wykroczeń. Komentarz, LEX 2008, komentarz do art. 51, teza 3).

²⁵ Podobnie np. wyrok SR dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z dnia 16 maja 2019 r., sygn. XI W 3276/17, LEX nr 2693431.

²⁶ W. Jankowski, (w:) Kodeks..., komentarz do art. 51, teza 4; por. wyrok SO w Tarnobrzegu z dnia 18 września 2014 r., sygn. II Ka 227/14, Legalis nr 1123164, gdzie uznano za niewystarczające dla realizacji znamion z art. 51 § 1 k.w. chodzenie w butach po mieszkaniu

Tym bardziej należy przyjmować odpowiedzialność sprawcy, gdy podejmuje zachowania naganne, prowadzące do zagrożenia lub naruszenia cudzych dóbr osobistych. Zachowania wypełniające wskazane znamiona mogą być popełnione zarówno w miejscach ogólnodostępnych, jak i niedostępnych²⁷, co wskazuje na to, że sprawca może działać również na własnej nieruchomości. Przeważająca liczba przypadków popełnienia wykroczenia z art. 51 § 1 k.w. związana z naruszeniem spoczynku nocnego poprzez generowanie nadmiernego hałasu zostaje zresztą zrealizowana właśnie na obszarze nieruchomości, co do której uprawniony jest sprawca wykroczenia. Przez zachowanie sprawcy—osoby palącej dochodzi do naruszenia wolności od niechcianych przeżyć osób znajdujących się w prywatnych mieszkaniach²⁸.

O braku bezprawności można byłoby mówić wówczas, gdy osoby pozostające w zasięgu działania osoby palącej wyraziły akceptację dla jego zachowania. Jest to okoliczność uniemożliwiająca przyjęcie, iż sprawca dopuszcza się wybryku²⁹. Używając wyrobów tytoniowych w budynkach wielomieszkańczych sprawca bierze na siebie ryzyko, iż będzie naruszać prawa innych osób. Jego prawo własności (lub inny tytuł prawny do zajmowanej nieruchomości) musi w tym przypadku ustąpić uprawnieniom osobistym i rzeczowym sąsiadów, którzy nie akceptują stanu narażenia na tzw. bierne palenie. Obecnie nie jest niczym nadzwyczajnym obowiązywanie zakazów i nakazów dotyczących życia we wspólnocie lokatorskiej takich jak np. zakaz korzystania z grilla czy obowiązek należytego utrzymywania zwierząt domowych (w stanie niegenerującym przez nich nadmiernego hałasu), które należy respektować, a które są dolegliwe dla potencjalnego pokrzywdzonego w znacznie mniejszym stopniu niż bierne palenie.

Odpowiedzialność z art. 51 § 1 k.w. uwarunkowana jest spełnieniem znamienia strony podmiotowej w postaci umyślności³⁰. Będzie ona spełniona zwłaszcza wtedy, gdy sprawca podejmuje się opisanych zachowań pomimo upomnień ze strony lokatorów sąsiednich nieruchomości lokalowych. Wówczas należy przyjąć popełnienie czynu zabronionego z co najmniej zamiarem wynikowym.

Odnosić należy, że przypadki wyroków potwierdzających popełnienie czynu zabronionego z art. 51 § 1 k.w. polegającego na emitowaniu immisji zapachowych są nieliczne. Jako przykład może posłużyć wyrok Sądu Rejonowego dla Warszawy—Śródmieścia w Warszawie z dnia 16 maja 2019 r.,

(z perspektywy zakłócenia spoczynku nocnego); por. również M. Bojański, W. Radecki, Kodeks..., komentarz do art. 51, nb 23.

²⁷ Zob. np. W. Jankowski, (w:) Kodeks..., komentarz do art. 51, tezy 3 i 4.

²⁸ Zob. M. Grudecki, Głosa..., s. 87–88.

²⁹ Wyrok SN z dnia 2 grudnia 1992 r., sygn. III KRN 189/92, LEX nr 162227.

³⁰ M. Budyn-Kulik, (w:) Kodeks..., komentarz do art. 51, nb 19–21 dopuszcza także nieumyślność jako prowadzącą do karalności sprawcy.

sygn. XI W 3276/17³¹, którym uznano obwinioną A. K. winną tego, że będąc współwłaścicielką lokalu oferującego fajki wodne, posiłki oraz napoje, poprzez zezwolenie na głośne zachowanie gości lokalu przebywających w ogródku i poprzez zezwolenie na emisję dymu z fajek zakłóciła ciszę i spoczynek nocny sąsiadom zamieszkującym kamienicę, w której znajdował się ten lokal. Wprawdzie elementem czynu przypisanego obwinionej było również zezwolenie na emitowanie hałasu przez gości lokalu³², niemniej jednak z opisu tego czynu wnioskować należy, że sąd uznał również zezwolenie na emisję dymu z fajek jako relewantne z punktu widzenia odpowiedzialności z art. 51 § 1 k.w. Jak stwierdził Sąd Rejonowy dla Warszawy–Śródmieścia: „Obwiniona powinna czuwać nad tym, aby lokal nie zakłócał sąsiadującym z nim mieszkańcom spoczynku nocnego. Prowadzenie lokalu w bliskim sąsiedztwie którego znajdują się lokale mieszkalne musi wiązać się dla osób odpowiedzialnych za lokale z pewnymi naturalnymi ograniczeniami związanymi z koniecznością poszanowania praw każdego człowieka do niezakłóconego odpoczynku. Obwiniona świadoma był bowiem zasad jakie winny panować w najbliższym otoczeniu, gdzie znajdują się poza lokalem użytkowym również mieszkania osób prywatnych, które nie muszą podzielać określonych zachowań, gustów czy też preferencji palenia tytoniu. (...) W takich jak niniejsza sprawa, zderzają się dwie potrzeby, dwa aspekty społecznego funkcjonowania, tj. z jednej strony działanie lokalu, nastawione na zysk z prowadzenia działalności gospodarczej, zaś z drugiej strony prawo okolicznych mieszkańców do ochrony ich spokoju i spoczynku. W ocenie sądu, w porze nocnej nie można jednak mówić o dopuszczalności jakiegokolwiek hałasu, czy uciążliwej emisji dymu fajkowego poza odgłosami naturalnej i normalnej egzystencji, którymi na pewno nie są ciągłe rozmowy i dym dostający się do mieszkania. Zauważyć należy, że nawet chwilowe emitowanie głośnych dźwięków powoduje np. wytrącanie ze snu, zakłócając odpoczynek nocny. Nie można przyznać racji twierdzeniu, że specyfiką centrum miasta jest to, że jest w nim nocą głośno, że lokale emitują muzykę, co sugeruje, że mieszkańcy okolic takich klubów muszą się na to po prostu zgodzić. Tymczasem podkreślić należy, że jest wręcz przeciwnie. To prowadzący lokale winni pamiętać, że funkcjonowanie lokali w porze nocnej w są-

³¹ LEX nr 2693431.

³² Znamienne, że sąd nie przypisał obwinionej tego, że jej zachowanie samodzielnie zrealizowało znamię „hałasu” (art. 51 § 1 k.w.), lecz pociągnął ją do odpowiedzialności za brak należytych zabezpieczeń przed generowaniem nadmiernego hałasu uciążliwego dla sąsiadów; zob. też wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 18 lutego 2014 r., sygn. IV Ka 68/14, LEX nr 1867774. Podobnym przypadkiem jest pociągnięcie do odpowiedzialności posiadacza psa, który nie reaguje na jego uporczywe szczekanie nocą bez szczególnych zewnętrznych powodów (wyrok SO w Tarnowie z dnia 21 kwietnia 2004 r., sygn. II Waz 61/04, LEX nr 1713586; wyrok SO w Warszawie z dnia 28 października 2020 r., sygn. X Ka 524/20, Legalis nr 2530810).

siedztwie lokali mieszkalnych wiąże się z ograniczeniami, że to mieszkańcy mają prawo do niezakłóconego odpoczynku. I prawo to winna wziąć pod uwagę obwiniona A. K. (2), jako osoba odpowiedzialna za działalność lokalu i tym samym dysponent źródła zakłóceń³³. Luźniejsze podejście zaprezentował Sąd Okręgowy w Koszalinie w wyroku z dnia 10 kwietnia 2013 r., sygn. V Ka 157/13³⁴, który rozstrzygał sprawę obwinionej o głośne odtwarzanie muzyki w nocy w porze letniej. Sąd zaakcentował niską społeczną szkodliwość czynu obwinionej, niemniej ustalił, że zrealizowała znamiona czynu zabronionego, odstępując od wymierzenia kary w jej przypadku.

Niewątpliwie słuszne wywody Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia należy odnieść do omawianej w niniejszym artykule sytuacji biernego palenia. Sprawca korzystający z wyrobów tytoniowych nie może zasłaniać się argumentem, iż „jest u siebie” i ma prawo do palenia papierosów, w sytuacji, gdy prowadzi do naruszenia prawa innych osób do życia w przestrzeni wolnej od dymu papierosowego. Podlega w takim przypadku odpowiedzialności z art. 51 § 1 k.w. Osoba niepaląca ma bowiem prawo do życia w strefie wolnej od tytoniu. Odnosi się to zwłaszcza do jej miejsca zamieszkania, gdzie to ona ustala reguły porządkowe. Gdyby przyjąć inaczej należałoby uznać, że zachowaniem jak najbardziej legalnym jest umieszczenie na balkonie obornika, ponieważ posiadacz tego balkonu „jest u siebie”. Sama okoliczność, iż sprawca działa „u siebie” nie prowadzi do wyłączenia odpowiedzialności, gdyż specyfika tego wykroczenia powoduje, że do realizacji znamion dochodzi właśnie w miejscu, w którym sprawca może podejmować określoną czynność, ale jej skutki w sposób bezprawny dotyczą inne osoby. Typowym przykładem jest zorganizowanie imprezy towarzyskiej, co generalnie jest dozwolone, o ile nie generuje nadmiernego hałasu. Tak samo sprawca może palić papierosy, ale nie w sposób prowadzący do narażenia osób z sąsiednich lokali na oddziaływanie dymu papierosowego³⁵.

Nawet gdyby przyjąć, iż dla odpowiedzialności z art. 51 § 1 k.w. konieczne jest popełnienie zachowania rażąco sprzecznego ze społecznymi, powszechnie akceptowanymi normami zachowania³⁶, to przecież jest takim

³³ Wyrok SR dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z dnia 16 maja 2019 r., sygn. XI W 3276/17, LEX nr 2693431; podobnie W. K o t o w s k i, Kodeks wykroczeń. Komentarz, LEX 2009, teza 3.

³⁴ LEX nr 1715439.

³⁵ Zob. też W. K o t o w s k i, Kodeks..., komentarz do art. 51, teza 1: „Wybryk stanowi wykroczenie, jeżeli skutek działania sprawcy ma charakter publiczny. Chodzi o to, że sprawca w trakcie czynu może znajdować się w miejscu publicznym, tzn. idzie ulicą i wrzeszczy na całe gardło, powodując niepokój lub strach u spacerujących osób. Może też znajdować się poza miejscem publicznym (np. u siebie w mieszkaniu), lecz jego działanie ma charakter publiczny”.

³⁶ Tak np. wyrok SR w Oleśnicy z dnia 6 maja 2013 r., sygn. II W 965/12, LEX nr 2004454; wyrok SN z dnia 30 stycznia 2018 r., sygn. IV KK 475/17, LEX nr 2433071. Oczywiście trudno jest ustalić, czy dana norma społeczna rzeczywiście jest akceptowana przez wszystkich lub większość członków społeczeństwa (R. K r a j e w s k i, Wykroczenia..., s. 117). Zdaniem P. D a n i l u k a, O wykroczeniu..., s. 52–53 formułowanie wymogu rażącego naruszenia

zachowaniem narażanie innej osoby na działanie dymu papierosowego, gdy narażony nie wyraża akceptacji dla takiego stanu rzeczy, niezależnie od tego, że sprawca tego stanu generalnie może używać tytoniu. Powinien czynić użytek z tego uprawnienia w sytuacjach nienaruszających cudzych praw.

Nie zmienia tego fakt, iż balkony w nieruchomościach lokalowych nie należą do katalogu miejsc, w których palenie jest niedozwolone (art. 5 ustawy tytoniowej). Wprowadzenie takiego zakazu w zakresie balkonów prowadziłoby bowiem wyłącznie do tego, że sprawca podlegałby również odpowiedzialności z art. 13 ust. 2 ustawy tytoniowej³⁷.

Reasumując, palenie papierosów na własnym balkonie, w sytuacji, gdy naraża to lokatorów innych mieszkań³⁸ w tym samym budynku na oddziaływanie dymu tytoniowego, zwłaszcza gdy osoby te wyraźnie komunikują swój sprzeciw wobec takiego stanu rzeczy, może zostać uznane za popełnienie wykroczenia z art. 51 § 1 k.w., gdyż w zależności od okoliczności stanowi wybryk zakłócający spokój publiczny lub spoczynek nocny. Wniosek ten jest niezależny od określenia charakteru prawnego balkonu będącego miejscem popełnienia powyższego czynu oraz od treści przepisów porządkowych obowiązujących na terenie danej wspólnoty mieszkaniowej. Przepisy wewnętrznie obowiązujące nie mogą podważać wniosków wynikających z powszechnie obowiązujących przepisów rangi ustawowej. Nie można również powoływać się w tym przypadku na bliżej nieokreślony zwyczaj³⁹ dopuszczający palenie tytoniu na własnym balkonie z narażeniem innych osób na skutki jego działania, choćby dlatego, że prowadziłoby do pominięcia jasnych postanowień ustawy tytoniowej.

Na koniec podzielić należy pogląd M. Derlatki: „Istota państwa demokratycznego polega na koegzystencji wolnych ludzi w taki sposób, aby każdy mógł dążyć do realizacji swoich planów i marzeń, nie krzywdząc przy tym nikogo. Funkcją prawa karnego, w tym prawa wykroczeń, jest jedynie nieprzeszkadzanie ludziom w tych dążeniach, jeżeli obiektywnie patrząc, nie wyrządza się nikomu szkody. (...) W przypadku wybryku z art. 51 § 1 k.w. mamy do czynienia z klasyczną sytuacją czynu zabronionego, który oddzia-

norm jako niezbędnych dla popełnienia wybryku nie ma uzasadnienia, gdyż ustawodawca w ustawie wykroczeniowej jasno odwołuje się np. do przesłanki rażącego naruszenia (art. 138c k.w.), czego nie uczynił na gruncie art. 51 k.w.

³⁷ Podobne regulacje zostały wprowadzone na Litwie, zob. <http://www.wilnoteka.lt/artukul/za-palenie-na-balkonach-ukarano-30-osob>, https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8057173,litwa-zakaz-paleniapapierosow-na-balkonach.html?fbclid=IwAR3Cv9VkyiPSj87hFdNq6JwSblvU-cJ6CAwfiqi_zMKGWJgRsfQntPpkL84 (dostęp 28 sierpnia 2022 r.).

³⁸ Przy tym wystarczające jest, że faktycznie skutkami działania sprawcy (naruszeniem równowagi psychicznej itp.) będzie dotknięta jedna osoba.

³⁹ Niezależnie od tego, czy potraktujemy zwyczaj jako kontratyp wyłączający bezprawność czynu, czy też okoliczność kształtującą zakres normy sankcjonowanej; zob. M. G r u d e c k i, *Glosa...*, s. 88–89.

tuje na odrębną od sprawcy jednostkę⁴⁰. I właśnie ze względu na to oddziaływanie nie sposób uznać zachowań osób palących za nierелеwantne z punktu widzenia art. 51 § 1 k.w.

Bibliografia

1. Biały A., (w:) M. Frasz, M. Habdas (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Zobowiązania. Część szczególna (art. 535–764(9)), LEX 2018.
2. Bojarski M., Radecki W., Kodeks wykroczeń. Komentarz, Legalis 2019.
3. Bojarski T., (w:) T. Bojarski (red.), Kodeks wykroczeń. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2021.
4. Budyn-Kulik M., (w:) P. Daniluk (red.), Kodeks wykroczeń. Komentarz, Legalis 2019.
5. Daniluk P., O wykroczeniu z art. 51 § 1 kodeksu wykroczeń (w związku z wyrokiem SN z dnia 30 stycznia 2018 r., sygn. IV KK 475/17), Państwo i Prawo 2019, nr 1.
6. Derlatka M., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2018 r., sygn. IV KK 475/17, Palestra 2018, nr 10.
7. Grudecki M., Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2018 r., sygn. IV KK 475/17, Palestra 2018, nr 10.
8. Jankowski W., (w:) T. Grzegorzczak (red.), Kodeks wykroczeń. Komentarz, LEX 2013.
9. Kotowski W., Kodeks wykroczeń. Komentarz, LEX 2009.
10. Kozińska J., (w:) M. Frasz, M. Habdas (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II. Własność i inne prawa rzeczowe (art. 126–352), LEX 2018.
11. Kozłowska-Kalisz P., (w:) M. Mozgawa (red.), Kodeks wykroczeń. Komentarz, LEX 2009.
12. Krajewski R., Wykroczenia wybryku i nieobyczajnego wybryku, Przegląd Sądowy 2010, nr 11–12.
13. Krajnik S., (w:) J. Lachowski (red.), Kodeks wykroczeń. Komentarz, LEX 2021.
14. Kurzępa B., Kodeks wykroczeń. Komentarz, LEX 2008.
15. Wilk J., Pojęcie ciszy nocnej. Glosa do wyroku NSA z dnia 14 maja 2014 r., sygn. II OSK 3116/13, LEX/el. 2015.

⁴⁰ M. Derlatka, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2018 r., sygn. IV KK 475/17, Palestra 2018, nr 10, s. 81–82.

Smoking on a balcony that belongs to a dwelling unit as an example of an incident fulfilling criteria under Article 51(1) of the Code of Petty Offences

Abstract

This paper examines the applicability of Article 51(1) of the Code of Petty Offences to the frequent practice of smoking tobacco products on balconies in multi-dwelling unit buildings, which smoking affects neighbouring dwelling units. It is claimed that smoking on balconies is unlawful under the Act on protection of health against the effects of using tobacco and tobacco products as well as under relevant civil-law regulations, and may be considered a misconduct or a petty offence for which a smoker is likely to be held liable.

Key words

Criminal law, petty offences law, public nuisance, night's rest disruption, tobacco products.